

שבת קכז: (ש2 ברחבות) עד קכח: (המשנה השניה)

ביאורי מושגים

פדיון מעשר שני - חובה לפדות מעשר שני דווקא במטבע, לא ניתן לפדות מעשר שני בחפצים או בכלים. אופי הפדיון חייב להיות בצורה של 'מכירה' כביכול.

פדיון הקדש - חובה לפדות הקדש דווקא בחפץ בעל משמעות ממונית עצמאית. לא ניתן לפדות הקדש בקרקע או בשטר.
חומש - כשהמקדש או כשמגדל הפירות במעשר שני - פודה, הוא חייב להוסיף חומש לסכום של החפץ הנפדה. תוספת זו לא מעכבת את הפדיון ואם עבר ולא הוסיף הפדיון חל בכל אופן. כל אדם אחר שפודה פודה רק במחיר החפץ ללא תוספות. החומש מחושב לפי הסכום הסופי ולא לפי הסכום הראשוני (בפועל זה יוצא 25%). לדוגמא אם החפץ שווה 100 ש"ח החומש הוא 25 ש"ח כיוון שחמישית מ-125 ש"ח (שזהו הסכום הסופי) היא 25 ש"ח.

ציטוט מהמשנה

דברים שמישים כמו תרומה טהורה, דמאי, מעשר שניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שנפדו, ותורמוס יבש (הראוי לבהמות) - אינם מוקצה ומותר לפנותם.

דברים שאינם שמישים כמו טבל, מעשר שלא ניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שלא ניפדו, לוף וחרדל (רשב"ג חולק וטוען שלוף הינו מאכל עורבים ולכן הינו דבר שמיש) - מוקצה ואסור לפנותם.

חבילות עצים וזרדים: רק אם הן מיועדות למאכל בהמה - הן נחשבות שמישות.

מה החידוש במקרים שמנויים כדברים שמישים:

תרומה - גם אם נמצאת ביד ישראל, כיוון שיכול להביאה לכהן.
דמאי - אפילו אם נמצא אצל עשיר, כיוון שאם יעני יותר לו לאכלה.
מעשר שניטלה - אפילו אם הלוי נטל את המעשר לפני מירוח הכרי, שאז הוא פטור מתרומה גדולה וחייב רק בתרומת מעשר.
מעשר שני שנפדה - אפילו אם נתן רק את הקרן ולא נתן את החומש.

מה החידוש במקרים שמנויים כדברים שאינם שמישים:

טבל - אפילו אם זהו טבל דרבנן (למשל פירות מעצין שאינו נקוב).
מעשר שלא ניטלה - כשהלוי נטל את המעשר אחרי מירוח הכרי הוא חייב להפריש גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר.
מעשר שני שלא ניפדה - אפילו אם נפדה בדבר לא ראוי הפדיון לא תופס (למשל מעשר שני במטבע ללא צורה, או הקדש בקרקע).

רשב"ג מוסיף דרישה נוספת: צריך גם שיוכלו ליטול את החבילות ביד אחת.

מעמד חפצים שונים לעניין מוקצה

חפץ שניתן להאכילו לחיות המוחזקות רק בידי האלפיון העליון:
ת"ק: מוקצה, **רשב"ג:** אינו מוקצה - כל בני ישראל בני מלכים הם!

בשר חי הראוי לכלבים -

ר' שמעון: אינו מוקצה, **ר' יהודה:** מוקצה. (רב חסדא: אסר כר"י, **רב הונא:** לעניין טלטול - התיר כר"ש, לעניין אכילה - אסר כר"י).

בשר ברווזים הנאכל גם כשהוא לא מעובד - אינו מוקצה גם לפי ר' יהודה.

דג תפל

סתם ברייתא: מוקצה.

עצמות ובשר מסריח:

אינם מוקצה לפי כולם כיוון שהם מיועדים לכלבים ולחיות ומוכנים להם.

מים מגולים:

ת"ק: אינם מוקצה כיוון שהם מיועדים לחתולים ומוכנים להם.

אמימר: רשב"ג התייחס רק למקרה שבו האדם מחזיק בחיה היוקרתית.

רב אשי: רשב"ג התייחס גם למקרה שבו האדם לא מחזיק בחיה היוקרתית, (מהברייתא הקובעת שרשב"ג מודה לת"ק בחיות נדירות כמו פילים - מוכח כשיטת רב אשי).

הסבר א' בתוס': לא ניתן להאכיל דג לכלבים - לכן גם ר"ש מסכים שדג טפל הוא מוקצה.

הסבר ב' בתוס': ניתן להאכיל דג לכלבים - לכן הברייתא היא דווקא לשיטת ר"י.

רשב"ג: גם בימות החול אסור להחזיק מים מגולים משום הסכנה!

הכנת ועיבוד עשבים חיים לאכילה
 קטימתם מהענף: מותרת ביד אך לא בכלי.
 מלילתם (מערכתם): רשב"ג: בכלי - אסור, ביד - מותר.
 חכמים: גם ביד מותר רק כשמולל כמות קטנה.

משנה
<u>טיפול בתינוקות, ובבע"ח שבסכנה</u> אפרוחים - מותר לשים בפניהם סל שיכנסו לתוכו. תרנגולת - מותר לדחוף אותה לבית. שאר בע"ח - מותר אפילו לאחוז בהם ולדדותם. תינוק - מותר לדדותו, ר"י: ובתנאי שהתינוק מהלך ולא נגרר.
דין נוסף בנוגע להצלת בע"ח - בהמה שנפלה לתעלה: אם ניתן להאכילה במקומה - יאכילנה, אם לא ניתן להאכילה - ישם בפניה כרים וכסתות כדי שתטפס עליהם ותצא מהתעלה.
קושיה: הרי אסור לבטל כלי מהיכנו. תשובה: <u>צער בעלי חיים הוא מהתורה</u> ולכן הוא דוחה את איסור ביטול כלי שהוא דין מדרבנן.
ההבדל בין תרנגולת לשאר בע"ח: <u>תרנגולת</u> מגביהה את עצמה כשאוחזים בה - לכן אסור לאחוז בה (מחשש הגבהת מוקצה). <u>שאר בע"ח</u> מלווים את האחיזה בהליכה ואין שם בעיה של הרמת מוקצה - לכן מותר לדדותם.

שבת קכח: (המשנה השניה) עד קכט: (סוף הפרק)

ביאורי מושגים

יולדת - אישה היולדת נמצאת במצב מיוחד. מצב זה הינו מסוכן מאוד גם כיום אולם בימי חז"ל הוא היה מסוכן שבעתיים. לכן הקילו חז"ל קולות רבות בהלכות שבת (או לחילופין - החמירו חומרות רבות בהלכות פיקוח נפש). ההיתרים נוהגים מרגע שמתחילה הלידה, שאז מתחיל המצב המסוכן. עם זאת פעולה שתיקח זמן רב כמו קריאה למילדת וכי"ב מותר וחובה לעשות עוד לפני השלב הנ"ל. ההיתרים המדוברים כוללים גם היתרים של טיפול רפואי אבל גם היתרים פסיכולוגיים (קריאה לחברה שתעמוד לידה). כאמור היתרים מופלגים אלו נאמרו בזמן חז"ל, שאז הסכנה היתה אדירה. כיום, כשבאמצעות המערכת הרפואית המשוכללת קטנה הסכנה בצורה דרמטית, צימצמו הפוסקים במידת מה את ההיתרים הנ"ל.

משנה

בהמה יולדת - אין לילד אותה אבל מותר לסייע לה בלידה.

אישה יולדת - חובה לילד אותה, לקרוא למילדת ולתת לה כל מה שהיא צריכה!!!

התינוק שנולד - קושרים את הטבור, ר' יוסי: מותר גם לחתוך את הטבור.

מה הכוונה ב'לסייע בלידה':

רב נחמן: לדחוק בבשר האמא כדי שיצא הולד.
רב יהודה והברייתא: להחזיק את הולד שלא יפול, נופחים לו באפיו, וכן נותנים לו את העטין של אימו כדי שיינק.
רשב"ג: מותר גם להאחיב את הולד על אימו (מניחים גוש מלח ברחם של האם ומזלפים מי שליא על הולד).

היתרו של רשב"ג תקף רק לגבי בהמה טהורה, בהמה טמאה בדרך כלל קשורה לולד וכשהיא לא קשורה אליו שום דבר לא יעזור.

דיני יולדת

מה מותר לעשות ליולדת: כל מה שהיא צריכה - גם פעולות שסייעו רפואית וגם כאלו שסייעו לשלוותה ולהרגשתה הטובה. עם זאת יש להמעיט ככל הניתן בפעולות אסורות ולכן עדיף לעשות פעולות אלו בשינוי ובמיעוט.

מה מותר לעשות לוולד: חותכים את הטבור (ולת"ק שבמשנה מותר רק לקשור אותו), רוחצים אותו, מולחים את עורו כדי לחזקו, עוטפים אותו בבגדים הדוקים כדי לחזק את עצמותיו, וטומנים את השליה (כל אחד לפי מעמדו)

מהו הזמן שבו מותר לסייע ליולדת:

ההתחלה: מ'פתיחת הקבר' - אביי: כשיושבת על כיסא הלידה, רב הונא ב"ר יהושע: כשהדם יורד, י"א: כשלא מסוגלת ללכת לבד.

הסוף:

3 הימים הראשונים: גם אם היא אומרת שהיא לא צריכה, מסייעים לה בכל דבר.
4 - 7: אם היא אומרת שהיא צריכה - מסייעים לה, אם לא - לא מסייעים.
7 - 30: כשאומרת שהיא צריכה - מותר לומר לגוי לעשות צריכה.

לכן מותר להדליק נר גם כשהיולדת עיוורת - זאת כיון שהדלקת הנר תיתן לה הרגשה טובה ביחס לטיב הטיפול הרפואי.

לפי רב אשי אחרי שנסתם הקבר אין לסייע לה גם אם היא אומרת שהיא צריכה. כיוון שספק נפשות להקל נפסק כבר זוטרא (מר זוטרא טען שגם אחרי סתימת הקבר מחללים שבת כשהיא אומרת שהיא זקוקה לכך).

כל 30 יום אסור ליולדת לטבול מחשש שתתקרר (ואם בעלה עימה מותר כיוון שיחממה).

הערות:

- הגמרא קובעת ששמואל התייחס לא רק ליולדת אלא לכל חולה, ולא רק בחורף אלא גם בקיץ.
- הראשונים נחלקו האם שמואל התייחס ליולדת תוך 7, או אף ליולדת בתוך 30.

שמואל: מותר להדליק מדורה בשבת ליולדת.

הקזת דם היא דבר מסוכן ולכן חשוב אחרי שמקזים דם להקפיד לאכול, וכן להיות במקום חם ללא רוח.

שבת קל. (המשנה) עד קלא. (ש10)

ביאורי מושגים

טלטול בחצר ובמבוי - כדי לטלטל מבית למבוי/חצר צריכים להתקיים שני תנאים:
א. שהחצר/מבוי נפרד מרה"ר (חצר - ע"י 4 מחיצות, מבוי ע"י 3 מחיצות והיכר).
ב. שהחצר/מבוי מחובר לרה"ר (ע"י עירוב חצרות ושיתוף מבואות) (העירוב הופך את החצר והבתים ליחידה אחת).

הצורך בתנאי א' - נובע מהצורך לבדל את המבוי/חצר מרה"ר.
הצורך בתנאי ב' - נובע מתקנת חכמים האוסרת לטלטל מרה"ר לרה"ר. בעזרת העירוב אנו 'מחברים' את החצר והמבוי לבית.

כשחצר/מבוי מקיימים רק את תנאי א' ולא את תנאי ב':
חצר - מותר לטלטל בתוכה ואסור לטלטל ממנה לבית.

מבוי - נחלקו האמוראים האם מותר לטלטל בתוכו ודאי שאסור לטלטל מבית למבוי.

משנה

הערות על שיטת ר' אליעזר:

1. הצורך בהבאת הסכין בדרך מגולה אינו מחשש שיחשדו שמחלל שבת אלא כדי להראות עד כמה הוא מחשב את מצות מילה.

2. הגמרא מסתפקת האם המכסה נחשב כעד או שצריך חוץ ממנו עוד שנים שייראו את הכיסוי.

ר' אליעזר: כל צרכי מילה דוחים את השבת, (וכשמביאים סכין בשבת יש להביאו באופן מגולה ורק בשעת הסכנה מותר לכסותו ע"פ עדים)

ר' עקיבא: רק מה שלא ניתן לעשות לפני שבת - דוחה את השבת.

ר' יצחק: עיר היתה בארץ ישראל שנהגה לחלל שבת על כל צרכי מילה, כשיטתו של ר"א. בזכות זאת האריכו אנשי העיר ימים, ואף כשגזרו על המילה לא הגיעה הגזירה אליהם. כל זאת משום שחיבבו את מצות המילה - (על אף שחיבבו זה היה על חשבון מצות השבת).

מקומות שמקילים באיסורי תורה על סמך פסיקות רבני העיר לדורותיהם - יש להם על מה לסמוך ואין למחות בהם.

טלטול מחצר לחצר, מחצר לגג ומגג לגג:

חכמים: מחצר לחצר - מותר, מחצר לגג ומגג לגג - אסור.

ר' מאיר: מחצר לחצר ומגג לגג - מותר, מחצר לגג - אסור.

ר"ש: מחצר לחצר, מגג לגג, ומחצר לגג - מותר.

תשובת רב אשי: לפי ר"א יש להביא את הסכין בריש גלי. שם הביאו את הסכין דרך חצרות וגגות וזאת כשיטת ר"ש.

קושיית הגמרא: מדוע פסק זה הוא שלא כר"א? זוהי בדיוק שיטת ר"א!

ר' יצחק: פעם שכחו להביא סכין בערב שבת והביאוהו בשבת - וזאת שלא כשיטת ר' אליעזר.

היתרים אלה תקפים רק לכלים שהיו ביום שישי בחצר ובגג. כלים שהוצאו בשבת מהבית לחצר - אסורים בטלטול (גם אם הוצאה היתה בהיתר !!!).

מדוע רב אסור רק כשהחצרות עירבו.

ר"ח חוזה: כשהחצרות מעורבות הן מתבטלות לבתים והמבוי הופך להיות חצר. חצר ניתרת רק 40 דפנות. ← הסבר זה נדחה.

רב אשי: כשלא עירבו - המבוי מצטרף לחצרות ובחצרות הרי מותר לטלטל. כשעירבו, המבוי לא מצטרף לחצרות.

חצר שלא עירבו בה - מותר לטלטל בתוכה.

מבוי שלא שיתפו אותו - ר' יוחנן: מותר לטלטל בתוכו. רב: אם עירבו את החצרות 'שלו' - אסור. אם לא עירבו את החצרות - מותר.

ברור שאסור לטלטל מהבתים לחצר ולמבוי הדין הוא רק על טלטול בתוך החצר והמבוי עיין ביאור מושגים.

שבת קלא. (ש10) עד קלב. (שורה רחבה ראשונה)

ביאורי מושגים

שתי הלחם והעומר - ביום הראשון של חוה"מ פסח, היו מביאים מנחת שעורים מהתבואה החדשה ומקטירים אותה על המזבח. מרגע הבאת מנחת העומר הותר לאכול מהתבואה החדשה.

בשבועות היו מביאים שני לחמי חיטה מהתבואה החדשה. לשתי הלחם היו מצרפים שני כבשים (כבשים אלו היו מוקרבות כשלמי ציבור - קרבן נדיר ביותר). את הכבשים היו מקריבים על המזבח, בעוד שאת הלחמים היו מגישים לפני המזבח אבל בניגוד למנחת העומר את הלחם לא היו מקטירים (אסור להקריב חמץ על המזבח חמץ).
עד הקרבת שתי הלחם היה אסור להקריב מהתבואה קרבנות. אחרי ההקרבה הותר להקריב מהמנחה החדשה.

לכל אחת מהמצוות הללו יש לימוד מיוחד:

מילה - המקור: 'ביום השמיני ימול בשר ערלתו'.
לא ניתן ללמוד ממילה על השאר כיוון שעל המילה נכרתו 13 בריתות.

שתי הלחם - המקור: ג'ש 'הבאה' ממנחת העומר.
לא ניתן ללמוד מהם על השאר, כיוון שהם צורך גבוה.

לולב - המקור: 'ולקחתם לכם ביום הראשון'.
לא ניתן ללמוד מלולב על השאר כיוון שהוא ניטל יחד עם עוד 3 מינים.

סוכה - המקור: ג'ש 'שבעת ימים' מלולב.
לא ניתן ללמוד מסוכה על השאר כיוון שהיא נוהגת גם בלילה.

מצה - המקור: ג'ש 'חמישה עשר' מסוכה.
לא ניתן ללמוד ממצה על השאר כיוון שהיא נוהגת גם בנשים.

שופר (גם של ר"ה וגם של יובל) - המקור: 'יום תרועה'.
לא ניתן ללמוד משופר על השאר כיוון שהשופר יוצר תוצאות הלכתיות (שחרור עבדים) ורוחניות (מזכיר אותנו לפי כסא הכבוד).

את ההכנות למצוות הללו התיר ר"א לעשות בשבת:

מילה,
קצירת שתי הלחם,
לולב,
סוכה,
מצה,
שופר,

את ההכנות למצוות אלו אסר ר"א לעשות בשבת:

ציצית,
מזוזה.

את ההכנות למצוות אלו אין לעשות
בשבת כיוון שניתן 'להתחמק'
מהמצוה.
אם האדם יפקיר את הבית והבגד
חיוב המצוה 'ופקע'.

הצעה א': הלכה למשה מסיני.

נדחה - מדין זה למדנו בק"ו שפיקוח נפש
דוחה שבת, אם מקור דין זה הוא הלכה למשה
מסיני - לא ניתן ללמוד ממנו על דינים אחרים.

הצעה ב': במילה נאמר 'אות', 'ברית' ו'דורות' - מילים אלו נאמרו גם
בשבת - מכאן שמילה שקולה כשבת ולכן היא יכולה לדחותה.

גם במחוסרי כפרה נאמר 'ביום'
אולם שם לומדים דינים אחרים
ממילה זו (ביום ולא בלילה).

הצעה ג': 'ביום השמיני' - מכאן
שהמילה מתבצעת דווקא ביום
השמיני גם אם זה יוצא בשבת!

נדחה - מ'השמיני' לומדים כבר דברים
אחרים:
'שמונת ימים' - למעט יום שביעי.
'השמיני' - למעט יום תשיעי.

הצעה ד': 'ביום השמיני' -
המילה מתבצעת ביום
השמיני גם אם הוא חל
בשבת.

מהו המקור
של חכמים
הסבורים
שמילה דוחה
את השבת.

גם חכמים החולקים על
ר"א בעניין מכשירי
מילה - מודים שהמילה
עצמה דוחה את השבת.

שבת קלב. (שורה רחבה ראשונה) עד קלג. (המשנה)

ביאורי מושגים

נגע שהתפשט על כל האדם - התורה קובעת שאם נגע הצרעת התפשט על כל העור - הנגע טהור. קביעת הגמרא שלנו בעניין נגע זה: האיסור לקיץ נגע צרעת חל גם על נגע שפשה בכל העור. ניתן ללמוד מהגמרא חידושים חשובים:
 א. ניתן היה להבין שכשנגע מתפשט על כל העור הנגע אינו נגע אלא עור ולכן הוא טהור. מהגמרא אנו רואים שנגע שהתפשט עדיין נחשב נגע אלא שהתורה טיהרה אותו.
 ב. האיסור על קציצת הנגע איננו בגלל חשש מ'העלמת ראיות'. האיסור הוא כללי ותקף גם בנגעים טהורים שבהם אין חשש של 'העלמת ראיות'.

יש נפ"מ אדירה בין השיטות.

ר' יאשיה (הסבור שצרעת חמורה מעבודה):
צרעת חמורה משבת

ר' יונתן (הסבור שצרעת דוחה עבודה רק מסיבות טכניות):
שבת חמורה מצרעת

מדוע צרעת דוחה עבודה:

ר' יאשיה: צרעת חמורה יותר מהעבודה.

ר' יונתן: הקציצה אינה מצוה לכשעצמה אלא הכנת התשתית לעבודה (העבודה לא מתבצעת בקציצה עצמה אלא מאוחר יותר. בנגע טמא - למחרת, בנגע טהור בסיום קציצת הבהרת).

צרעת דוחה עבודה - אין לקיץ בהרת כדי שניתן יהיה לעבוד במקדש.

עבודה דוחה שבת - מקריבים את קרבנות היום בשבת.

בריייתא

הבריייתא דנה בעניין מילה בשבת

שלב א':

הבריייתא מניחה שמילה דוחה שבת.

שלב ב':

הבריייתא מניחה שמילה לא דוחה שבת.

שלב ג' - המסקנה:

'ביום' - מכאן שמילה דוחה שבת.

הסבר שלבי הבריייתא

בשלב א' - הבריייתא סברה כר' יאשיה (שיטתו הובאה למעלה) הסבור שצרעת חמורה משבת.
 אם מילה דוחה את הצרעת החמורה ק"ו שתדחה את השבת הקלה.

בשלב ב' - הבריייתא סברה כר' יונתן (שיטתו הובאה למעלה) הסבור ששבת חמורה מצרעת.
 להבנה זו אי אפשר לעשות ק"ו. לכן מילה לא אמורה לדחות שבת.

בשלב ג':

לומדים מ'ביום' שמילה דוחה שבת.

בריייתא

הבריייתא דנה בעניין מילה בצרעת

שלב א':

הבריייתא מניחה שמילה דוחה צרעת.

שלב ב':

הבריייתא מניחה שמילה לא דוחה צרעת.

שלב ג' - המסקנה:

'בשר' - מכאן שמילה דוחה צרעת.

אפשרות א' להבנת השלבים - הדיון הוא האם צרעת חמורה משבת:

בשלב א' - הבריייתא סברה כר' יונתן (שיטתו הובאה למעלה) הסבור ששבת חמורה מצרעת.
 אם מילה דוחה את השבת החמורה ק"ו שתדחה את הצרעת הקלה.

בשלב ב' - הבריייתא סברה כר' יאשיה (שיטתו הובאה למעלה) הסבור שצרעת חמורה משבת.
 להבנה זו אי אפשר לעשות ק"ו. לכן מילה לא אמורה לדחות צרעת.

אפשרות ב' להבנת השלבים - הדיון הוא מתי עשה דוחה לא תעשה:

בשלב א' - הבריייתא סברה שבצרעת יש לא תעשה ולכן מילה שהיא עשה דוחה צרעת.

בשלב ב' - הבריייתא סברה שבצרעת יש גם לא תעשה וגם עשה ולכן מילה שיש בה רק עשה לא דוחה צרעת.

מסקנת הבריייתא - אפשרות א':
 לומדים מ'בשר' שמילה דוחה צרעת.

מסקנת הבריייתא - אפשרות ב':
 לומדים בק"ו שמילה דוחה צרעת, כשיטת ר' יונתן הסבור ששבת חמורה מצרעת ואם מילה דוחה שבת החמורה ק"ו שתדחה צרעת הקלה.

